

Megjelenik minden hónap 10-ikén, legalább is $2\frac{1}{2}$ nagy nyolczadrét ívnyi tartalommal; időnként szövegközi ábrákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT
KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a társulat tagjai az évdíj fejében kapják; nem tagok részére a Pótfüzetekkel együtt előfizetési ára 6 forint.

XXI. KÖTET.

1889. MÁRCZIUS

235-IK FÜZET.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS EMLÉKEZETE.

Megsíratták az ország, a birodalom nagyjai, gyászba borultak városai, népei, és megdöbbenő lélekkel állott meg ravatalánál az egész művelt világ.

Gyászra ereszkedtek alá az árbocok lobogói a távol tengereken, melyeken egykor utazott s áhítattal csüngött; elborultak azok a »zöld szigetek«, melyeket ő »kék ég alatt mosolygó napsugaraktól megaranyozottaknak« látott; és fekete zászlók lengtek a hegyek ormain, a Monte Maggiore-tól a Gross-Glocknerig, a melyeken mint viruló ifju gyönyörködött a természet nagyszerűségében, örökké munkás, örökké romboló és örökké teremtő erejében.

Gyászoljuk Öt mi is, nemcsak mint jó királyunk egyetlen fiát és trónjának egyenes örökösét, hanem úgy is, mint a természetnek igaz barátját, a természettudományoknak buzgó hívét, különösen az állatéletnek lelkes megfigyelőjét, avatott leíróját; és gyászoljuk mindazokat a reményeket, melyek vele e tudományok jövődjéből olyan korán a sírba szállottak.

Legyen ez a megemlékezés a természettudományok nyújtotta pálmaág, melyet őszinte bánatunkban kegyeletünk igaz melegével helyezünk koporsójára.

*

»Soha sem fogom elfelejteni az órákat és mindenkor hálás emlékezettel fogok önre gondolni, a ki a matematikával és geometriával először tanított engem gondolkozni és a természettudományi órákban érdeket és szeretetet költött bennem e tudományok iránt. Ezért mindig köszönettel tartozom önnek, mert ön volt az első, a ki bevezetett a természet ismeretébe s olyan tudomány iránt ébresztett bennem szeretetet és kedvet, mely nemcsak nemesít és felvilágosít, hanem ösztönt és állandó foglalkozást ad a szabad természetben és a könyvekben, a természet megfigyelésével örömet szerez és a természet szeretetére tanít, a mi igen nagy kincs. Annyi mindenféle tanulmányaim között mindig a természettudományokban találtam megnyugvást és üdülést és fogok is bennök találni egész életemben«

Igy ír a 17 éves trónörökös tanítójának, Dr. Krist Józsefnek, ki 1860-ig a budai reáliskolában a matematika tanára volt.

Fájdalom, az ő »egész élete«, melyben a természettudományokban »megnyugvást és üdülést« talált, nagyon is rövid volt. Az életnek épen abban a szakaszában kellett szívének megtörnie, midőn a férfiú munkaerejének teljességébe lép s eszményeinek tettekben keres valósítást. Igaztalanok volnánk azonban, ha teljes elismeréssel nem adóznánk a természettudományoknak e rövid idő alatt tett szolgálataiért is.

Igazi barátja volt ő a természetnek, s a mikor a közönség azt tudta róla, hogy csak a vadászat örömeit élvezi, igen értékes megfigyeléseket végzett s tudományos kérdések eldöntéséhez gyűjtött adatokat. Vadászatain, kisebb-nagyobb kirándulásain és utazásain mindig a természet, kivált pedig a madarak megfigyelése volt a fő-cél. A madarak, különösen pedig a királyi madarak, a sasok voltak az ő kedveltjei és tanulmányának tárgyai. Ismerte is őket úgy, mint kevés ornitológus. Szakismeretét és jellemző leírásait maga Brehm Alfréd, a leírások nagy mestere is becsülte s »Thierleben« nagy művében több helyen fel is használta. Adatokat sorol fel tőle a keselyűk és sasok leírásában s teljes szövegben közli a fekete kánya (*Milvus ater*) és a hamvas réti héja (*Circus cineraceus*) jellemzését. (IV. k. 690. és 701. l.) Éles megfigyelő tehetség, tiszta, világos felfogás, széles ismeret, gyors ítélet voltak segédjei.

A mit látott, tapasztalt, átélt, azt nemcsak szabatosan, de vonzón, bizonyos bájjal tudta megírni; leírásai keresetlen egyszerűségökkel, hamisítatlan őszinteségökkel valóban megragadók; van bennök élet, mely melegít, erő, mely lelkesít s bizonyos kedves zománcz árad el rajtok, mely egyéniségének tükröző fénye; néhol ki-kicsillan belőlök az ifjúkor vidámsága, olykor hamiskás szelleme, a mi az

olvasót tökéletesen megnyeri és lebilincseli. A természetbúvár és a vadász szenvedélye ott nyilvánul legélesebben, a hol a sasokra való vadászatot írja le. Különbösen Rudolf trónörökösnek mint természetrajzi írónak jellemzésére alább talál az olvasó egy kis egészset fordításban a »Fünfzehn Tage auf der Donau« című munkájából.

Kisebb irodalmi munkái vadász- és szaklapokban jelentek meg elszórva; H. W. Künast, a főherceg könyvkereskedője, 1887-ben szedte össze és adta ki őket »Jagden und Beobachtungen von Kronprinz Erzherzog Rudolf« címen (689 lap). Ebben van az említett dunai kirándulás, több vadászat és megfigyelés, valamint keleti útjából a vadászatra és megfigyelésekre vonatkozó kivonata. »Eine Orientreise« nagy munkája magyar fordításban is megjelent. (Lampel R. 1883.)

Mennyi érdeme volt a boldogult főhercegnek »Az Osztrák-Magyar monarchia írásban és képműben« nagy irodalmi vállalat létrejöttében és szerkesztésében, országszerte ismeretes. Kevésbé ismeretesek azonban imént említett német nyelvű munkái; ezért láttuk jónak, hogy, a királyi természetbúvár emlékezetének is áldozva, a következő, hazánkat közelebbről érdeklő és sok tekintetben tanulmányos leírását mutassuk be olvasóinknak.

TIZENÖT NAP A DUNÁN.

Első nap.

1878. április hava elején határoztam el, hogy vadászkirándulást rendezek az Al-Duna vidékére a monarchia határain belül. A gondolat, hogy ezt az igen kevés utazótól ismert szép vidéket megnézzem s fegyverrel a vállamon madártani tanulmányokat téve átkutassam, nem volt új.

Zelebor évekkal ezelőtt járt már ott, gyűjtve az udvari múzeum számára s Hodek, az ismeretes preparátor, minden esztendő tavaszán végig megy a Dunán déli Magyarországra, Szlavóniába, sokszor még tovább is, le egész a Dobrudsába, hogy ezt az ornithológusra és a vadászra nézve olyan gazdag világot ki-
zsákmányolja.

Valahányszor Hodek ez útjából az utóbbi években visszatért és utazása bámulatos eredményéről s fáradsalmairól beszélt, beszédje mindig úgy hangzott a fülemben, mint a szirénák éneke, és azok a sötét erdők százados tölgyeikkel, gazdag állatvilágukkal, melyeket az ember mindent egyengető kultúrája erre az utolsó menedékhelyre szorított, ellenállhatatlanul vonzottak maguk felé. Már ezelőtt két évvel feltettem volt magamban, hogy elmegyek oda, hanem az

idő és az alkalom mindig hiányzott. Mert, bár olyan közel fekszik is ez a vidék Európa szívéhez, hosszabb időre terjedő meglátogatása sok nehézséggel jár. Keresztül futhatja ugyan az ember a dunai gyors hajókon s egyes pontjait elérheti vasuton, az igazi vadászterületekre való eljutás azonban mindkét esetben igen nehéz. Ha az ember e vidéken az utazásból valóban élvezetet akar meríteni és a tudományos czéloknak is eleget akar tenni, ide valóságos expediciót kell szerveznie. Épen ebben van az oka, hogy ezeket a tájakat oly kevés vadász és bűvár kutatta. A tudományos társulatok, klubok, gyülekezetek és tudom is én mi néven nevezett egyesületek, ha pénzre tesznek szert, nagy expedíciókat rendeznek más világrészekbe, a legközelebb eső vidékek pedig, saját hazánk vidékei, bizonyos tekintetben valóban titokzatos lepelbe maradnak burkolva.

Végre kínálkozott a régen várt alkalom. Márczius végén Bécsbe jött Brehm. Hogy kicsoda ez a Brehm, utazásunknak e fő személye, reményilem, e helyen nem kell bővebben fejtegetnem. Brehm Bécsbe jött, hogy egy pár előadást tartson s egyúttal azt a kérdést, vajjon a szirti és arany sas külön fajok-e, vagy egy fajjá egyesítendő, megoldja. E kérdéshez annyi anyagot szereztem neki, a mennyi tőlem csak tellett s ez úton abban a szerencsében részesültem, hogy majd minden délelőtt együtt voltam vele.

Sokat beszélgettünk a sasokról általában, megfigyelésök, vadászatuk nehéz voltáról és számuk csökkenéséről.

Hodek épen ebben az időben kapta az első tudósításokat az Al-Duna vidékéről, melyek igen kedvezően hangzottak.

Megint felmerült az a csábító kérdés, vajjon meg fogom-e látogatni azt a vidéket, ott lenn, a hol a sasok meg a nagy keselyük fészkelnek s a hol annyi szép vadászkaland várakozik az emberre, vagy nem. A felelet nem volt nehéz; csak Brehmre kellett tekintenem, arra a széles vállú és barnult arcú férfúra, a ki sem az íróasztalnál való emésztő szellemi munkától, sem a világnak legkülönbözőbb tájain végzett természettudományi megfigyelések és kutatások fáradsalmaitól vissza nem riadt soha.

Az a kedvező alkalom, hogy ilyen kirándulást olyan férfiú társaságában tehetek, mint Brehm, elegendő volt, hogy elhatározásom teljesen szilárd legyen. Azonkívül még egy ornitológus volt ekkor Bécsben, E. v. H o m e y e r, a berlini madártani társulatnak a szakemberek előtt általánosan ismeretes elnöke. Mint a sasok kitünő ismerőjét, Brehm hívta őt Bécsbe, hogy az anyag feldolgozásában segítsen neki. Őt is vonzotta az a pompás vadászterület és elhatározta, hogy hozzánk csatlakozik.

Egy kirándulás, melyet néhány nappal húsvét előtt Bécs köze-

lében a Dunán a parti erdőkbe tettünk, még jobban megerősítette szándékunkat, hogy menjünk a Dunán tovább, le, dél felé.

A tavasz már egész pompájában virult, a vándor-madarak mind ott voltak régi fészkeiken s kezdődött az az időszak, mely az ornitológusra nézve legszebb és legvonzóbb.

Az expedícióra tartozó intézkedéseket tehát meg kellett tenni. Mindenekelőtt Hodek elutazott Bécsből, hogy Apatin vidékén némi előkészületeket tegyen. Én a birtokosokat kértem meg, a kiknek jószágaira menni akartunk, hogy engedjék meg ott a vadászatot. Nagybátyám, Albrecht főherczeg, a kinek jószágán az első napokat tölteni akartuk, igen szíves meghívásban részesített; ugyanilyen szívesek voltak a Chotek grófok, Ottó és Rudolf testvérek is.

Most tehát egy hajót rendeltünk meg a szükségesekkel felszerelve, utasítván, hogy Pesten várjon bennünket. Az elutazás napjául húsvét hétfőjét, április 22-ikét állapítottuk meg.

Néhány nappal előbb telegrafáltam Leopold sógoromnak Münchenbe, kérvén, hogy csatlakozzék az expedícióhoz; 22-ikén reggel csakugyan Bécsbe érkezett.

Igen-igen örültem, hogy ez utazásunkon velünk lesz, mert ez az expedíció, mint kitűnő lövőnek és testestől-lelkestől igazi vadásznak, a melyet ma már ritkán talál az ember, egészen inyére való, egészen neki való volt. Bombelles gróf, ugyancsak jeles vadász, szintén velünk tartott.

Este 8 órakor indultunk el. Néhány szíves vadász-búcsúszó hangzott felénk többé vagy kevésbé vadásztorkokból, a lokomotív füttyölt és mi vágtatva robogtunk a szép magyar föld felé.

Mind az öten egy kupéban ültünk és a jövődő napok vadászati örömeiről beszélgettünk. A sógorom és Brehm sört ittak hozzá, hogy egészséges álomba merülve, erőt gyűjtsenek a legközelebbi napok fáradalmaikhoz.

Nemsokára mindannyian az igazak álmát aludtuk s csak Pest legközelebbi környéke jelent meg álmos szemeink előtt.

Második nap.

Vonatunk a pesti pályaházba reggel, körülbelül 5—6 óra közt érkezett meg. Hamarosan hagytuk el a vasuti kocsit és a városon át a kikötőbe hajtottunk. Szép, meleg áprilisi reggel volt; a Nap friss tavaszi fényével aranyozta meg a tisztes Gellérthegyet és Budaösi várát függő kertjeivel, sűrű bástyafalaival. A szőke Duna, miként a magyar népdalaiban igen találóan nevezi, némán és méltóságosan hömpölygött tova a gyönyörű lánczhid alatt, és Pest,

ez a virágzásnak induló, élénk kereskedelmi város, érdekes ellentétben állott a budai part történetileg nevezetes, megszürcült tisztes falaival, épületeivel és szikláival.

A pesti kőpart a maga élénk életével, a sok mindenféle hajóval, melyek majd jönnek-mennek, majd nyugodtan állanak a part mellett, az egésznek bizonyos friss, vidám jellemvonást kölcsönöz s az ember mindig örül, valahányszor ezt a szép várost újra látja.

Gőzhajónk mindjárt a lánczhidon alul pihent vasmacskáján. Örömmel nézegettük meg minden részében; szép nagy hajó volt.

A Duna-gőzhajózási Társaság nagy előzékenységgel bocsátotta rendelkezésünkre ezt a hajót, mely az én nevemet viseli és állítólag valamennyi hajója között a leggyorsabb. Belső berendezése is kitűnő és — miként később igen nagy örömünkre tapasztaltuk — a vendéglőse is igen ügyes ember volt. Egy nagy ebédlő, mellette egy kis dohányzó-szobával, melyet később madárbőreink eltevésére használtunk, valamint az egész fedélzet volt a mi kaszinónk; az ebédlőben egy asztalt íróasztalnak rendeztünk be. A kerék-dobok mellett több kis hajó-szobát Bombelles, a két természettudós és Bohuslavek, az én titkári hivatalnokom foglalt el. Egy nagyobb teremben, mely az ebédlő alatt volt s valószínűleg az utasok nappali tartózkodáshelyéül szolgált, a sógorom meg én helyezkedtünk el; egy kárpit és egy vendégfal mindegyikünknek egy-egy külön szobát alakított belőle. Elöl, a fedélzeten, vitorlaváson-tető alatt, több asztalon, Hodek laboratóriumának csináltunk helyet; alatta volt számára és fia számára a kabin, melyben kényesebb munkájokat is végeztek. A többi szabad tért a szolgál-személyzet foglalta el.

Az idősebb Hodek a kikötőben várt reánk s Apatinból a legkedvezőbb hírekkel jött élénk. Az ifjabb Hodek még Bécsben csatlakozott hozzánk.

Mikor a hajón otthoniasan elhelyezkedtünk, a málna a vasútról szerencsésen a hajóra került s néhány telegrammról gondoskodtunk, megindultunk. Mindnyájan a fedélzeten állottunk; nagy momentum volt, az expedíció megkezdődött. A lánczhíd fölött, a budai part mentén, lassú szárnycsapással egy fekete kánya vonult a Gellérthegy felé: az ornithológusoknak jó ómen. Ez volt az első madár, melyet az ornithológiai napló »láttam« rovatába bejegyezhetünk.

A gőzös elkezdett a többi hajók és kisebb bárkák közül kibontakozni; teljes erejével csak akkor haladt lefelé, mikor kijutott a folyó közepére.

Mielőtt a nap további mozzanatait említeném, a hajó lakóival kell megismertetnem a türelmes olvasót. A már említett személye-

ken kívül ott volt még az én inasom, szolgám és három vadászom, Leopold vadásza, Bombelles inasa és vadásza; azon kívül a hajóskapitány, a kinek sok köszönettel tartozunk, tisztjével és hajósaival s a vendéglős a maga embereivel. S végre, hogy az utazó társaságot teljesen bemutassam, még három személyiségről kell megemlékeznem, a kik számos vadászatomon már régóta mindig jó szolgálatokat tettek nekem.

Első közöttük Blak, az én fényes szőrű, fekete vizslám. Ezt a nevet ugyan nem érdemli meg, minthogy a nyulat vagy a foglyot csak nagy ritkán állja meg; ellenben igen jó apporteur, úzi és elfogja a megsebzett vadat a szarvastól kezdve egész a tengerinyúlíig; esküdt ellensége a ragadozóknak, rendkívül ragaszkodó, okos és az emberrel való folytonos érintkezés következtében kutyaeszének határain belül rendkívül képzett és megnemesült. Brehm az én öreg Blakemet, az egész madárvilág iránt tanúsított nagy figyelme és minden ornithológiai tanulmányunkban való élénk részvétele miatt, soha se nevezte másként, mint ornithológus kutyanak; ez volt az ő titulusa egész utazásunk alatt is.

Második a szövetségben Castor, az én vörös vízi vizslám; elég jó kutya, de sokat nem mondhatok róla; az álmat és a jó ételt többre becsüli mint a vadászat nemes szenvedélyében való túlságos megerőltetést.

A harmadik egy igen nevezetes házi állat, az én teljesen szelíd uhu-baglyom; valóságos hős a maga nemében; már nem egy szirti sast lőttem fölötte, melynek merész támadásaival büszkén és teljes bátorsággal nézett szembe. Az uhu valóságos díszje volt a hajónak; sok lenyűzött madár tetemét fogyasztotta el; a nyugalom, a változatosság és levegőváltoztatás igen jó hatással volt rá, hanem ebben is maradt az egész, mert sohasem jutottunk olyan helyzetbe, hogy vadászatra használtuk volna.

Hogy most megint az emberekre kerítsem a sort, megemlítem, hogy a különböző országokból való emberek milyen nevezetes keveréke volt a mi hajónkon. Bajorország, Pomeránia, Anhalt-Dessau, Felső-Ausztria, Alsó-Ausztria, Csehország, Galiczia, a dalmát szigetek, Magyarország különböző részei s talán még több más ország is képviselve volt ezen a kis téren; a vendéglős embereit és a hajósokat el is felejtettem születéshegyük felől megkérdezni, különben talán még kikerült volna néhány ország.

Hanem térjünk tulajdonképeni feladatunkra. A gőzös nagy kanyarulattal ügyesen fordult meg és Buda jobb oldalt elsíklott szemünk elöl; a várost követte a Gellérthegy festői sziklafalaival és kitarult előttünk az alföld.

Bal oldalt a pesti gyönyörű kőpart már régen elmaradt, a házak mind alacsonyabbakká váltak, kezdődött a zöldeges kertek régiója, melyet a szalmakunyhók követtek s a város végre a homokba ment át. Ez jellemző sajátsága minden magyar falunak és városnak; nem koszorúzzák őket díszkertek, nyári lakások, sétahelyek, hanem átmennek a homokba.

Túl a Gellérthegyen mind jobban és jobban kiszélesedik a Duna, kezdődnek a szakadékos partok, itt-ott nedves rétekekkel váltokozva; a bal parton nagy falvak jelennek meg a szemhatáron.

Délkelet felé nagy síkság terül el, a vácsi hegyek mind jobban és jobban eltűnnek a kékes reggeli ködben, a csomádi erdő és a mogyoródi halmok körvonalai mind elmosódottabbakká válnak s nemsokára egészen eltűnnek szemeink elől; én búcsút intek feléjük, hiszen mind régi jó ismerőseim, — mögöttük, nem messze fekszik a gyönyörű Gödöllő. A jobb parton a háttérben erdős hegyek látszanak, majd jobban, majd kevésbé közeledve a Duna felé.

Most feltűnik jobbkunon Budafok kis helység, mely a Dunára meredeken ereszkedő hegyháton fekszik; azután kezdetét veszi a nagy Csepel-sziget, több jelentékeny községgel. A tájék meglehetősen egyhangú, de a körvonalakon uralkodó sajátságos nyugodtság valami nagyszerű jellemvonást kölcsönöz a képnek. A víz tükrét, mely a Nap sugaraitól már jól felmelegedettnek látszik, gyöngye, frissítő nyugoti szél fodrozza. A világoskék égboltozat nagy kupolája felhőtlenül terül ki fölöttünk s a nagy magyar síkság szemeinknek határ nélkül, a messze távolban tűnik el.

Idáig a part kopasz, fátlan és szakadozott volt. Az olyan helyeken, a hol a part egy pár méterre felemelkedett, temérdek parti fecskét láttunk, melyek sűrűn egymás mellett ásott lyukakban fészkeltek.

Különben a Dunán kevés élet volt.

Néhány vetési és hamvas varjú húzódott át az egyik partról a másikra; az ár borította réten tőkés és csörgő kacsák úszkáltak, avagy egyenként vagy többenként vonultak el hajónk fölött. Egy földnyelven, mely a folyó fő ága és egy előntött rész között szabadon állott, emlékezem, mintegy húsz tőkés kacsát láttam együtt, s valamennyi kácsér volt; valószínű, hogy a tojók költöttek és ez a praktikus madár jobbnak találja, hogy oldalbordáját ilyen házi foglaltosságnak alkalmával elhagyja s egy híron pendülő társaival bekalandozza a vidéket.

A nedves réteken bíbiczeket is láttunk, a mint ingadozó repüléssel mindenfelé alakoskodtak.

Minél délibbre jutottunk, annál inkább kezdődött az eleintén

gyér, később azonban ligetszerűen sűrű fanövés; a helységek a folyó közelében mind ritkábbak lettek és fogyásukkal mind sivárabb és műveletlenebb volt a folyó legközelebbi környéke. Először csak egyes kis szigeteket láttunk sűrű ligetekkel, később azonban gyakoribbak lettek és a Duna mindkét partján is, bár keskeny, de buja-zöld liget-szalag húzódott végig.

Az első fél órában a tájképeket nem igen tanulmányoztuk; alig volt Pest a hátunk mögött, éhes gyomrunkkal kellett leszámolnunk, mely tegnap óta, Bécsből, semmi feldolgozni valót sem kapott.

Egy kis erősítő reggeli igen jól esett; a reggeli után megfigyeltük a parton mutatkozó madarakat és elfüstöltük az első reggeli szivart. Kezdetben igen kevés madár volt; csak mikor a ligetek közé kerültünk, láttunk gémekeket és kárókatonákat, melyek fészkekről a reggeli halászatra indultak; a parti fákon szarkák röpködtek ide s tova, a hajó fölött csókák és varjak vonultak át káromva és a bal parton egy száraz fán egy méléző kék-csóka ült, ékes ruháját a napsugarak játékanak engedve át.

Tegnapelőtt jutott eszembe Bécsben, hogy Zichy János gróf pár év előtt igen barátságosan meghívott volt az ő híres adonyi gémszigetére. Most itt volt az alkalom, hogy e szigetet meglátogassuk és Zichy gróf szivességének hasznát vegyük. Tegnap délután engedelmet is kértünk, hogy eme szándékunkat megvalósíthassuk. A szigetet nevérol már régen ismertem.

Mintegy harmadfél vagy három órai út után magas fehérynárfákkal sűrűn borított nagy sziget látszott. Az adonyi szigetet senkisé ismerte közülünk s úgy látszott, mintha a kapitány sem volna vele egészen tisztában. Mivel azonban felfelé és lefelé vonuló gémekeket megkormoránokat már jó ideje láttunk, tudtuk, hogy a kolóniának nem messze kell lennie. A mint a nagy szigethez közeledtünk, a fák tetején gémekeket pillantottunk meg s láttunk egyeseket, melyek messziről jöve, a sűrű lomb közé tűntek el; mindenfelé varjak keringtek és különböző madártorokból való hangos rikácsolás hangzott felénk: tudtuk, hogy nagy fészkelő hely környékén vagyunk; vajjon azonban épen az adonyi sziget-e ez, az iránt nem voltunk tisztában. Mindamellet a kikötés volt a legokosabb, hiszen a lövésekre elősiető vadászok bizonyára a legszívesebben fel fognak bennünket világosítani geográfiai helyzetünkről. Parancsunk ennek okáért úgy hangzott, hogy a vasmacskát ki kell vetni, mert a Duna-gőzhajózási társaság békés hajóján katona-régula uralkodott. A csónakokat lebocsátották s néhány percz múlva már kúszunk fel a szakadékos partra.

Az első fészekből, mely mindjárt a parton egy fa félmagaságában volt, egy fekete kánya villás farka kandikált ki. E fészket

már a hajóról láttuk, de mire hozzá értünk, lakója eltűnt. A kánya a mi kifogástalan tengeri manőverünket látható érdekléssel nézte, mihelyt azonban a partra léptünk, szökésben keresett menedéket a betolakodó idegenek ellen.

Különböző irányban oszlottunk szét, fegyvereinket készen tartottuk és mindenkinek feladatává tettük, hogy annyit és olyan érdekes állatokat lőjjön, a mennyit csak lehet.

Néhány lépésnyire a parttól egy nagy tölgyfa állott, melynek legfelső ágain egy gémfészek volt. Hozzá lopódtam és a mint a fa derekát gyengén megütöttem, gyors szárnyacsapással egy nagy gém ijedten repült ki a fészekből; egy lövés földre terítette. Erre az első vészjelre megelevenedett az egész erdő: szürke gémekek rebentek fel a fákról és rekedt kiabálással keringtek felettük; közéjük vegyült néhány vakvarjú is, először bagolyszerű repüléssel törtetve át az ágakon, azután mind magasabbra és magasabbra emelkedve, nyugodt, majdnem mozdulatlan szárnyakkal fehér foltokként keringtek a sötétkék égen. Vetési és hamvas varjak, fekete kányák és különféle apró szárnyasok megrettenve röpködtek össze-vissza.

A sziget elég nagy és, dús növényzetét tekintve, tájképileg szépségnek mondható. Felső részén természetes vén fehér-nyárfák alkotta erdő van, keverve egyes tölgyekkel; a parton vén füzek görcsös alakjait is láttam. A fák alját részben sűrű bokrok, részben magas fű és csalány borítja. Ez erdőnek körülbelül a közepén egy félig kiszáradt holt-ér húzódik keresztül, egyes mélyebb helyeken tócsákkal, sűrű náddal és mindenféle vízi növényekkel.

Első lövéseinkre egy vadász sietett felénk, a ki megerősítette, hogy csakugyan Zichy gróf jószágán, az adonyi szigeten vagyunk. Utána nemsokára jött maga Zichy gróf még két vadással. A grófnak kevéssel azelőtt jutott tudomására megérkezésünk és sietett, hogy bennünket valóban a legszívesebben fogadjon és a szigeten személyesen vezessen.

Jártunk, keltünk a tulajdonképeni gém-telepen keresztül-kasul, a lövések vígan pattogtak az erdőben s a felriasztott lakosok új aggódó kiáltásai feleltek rájuk rendesen. Kezdetben csak jól ment a dolog, mert a madarak még nem igen tudták, hogy mi történik itt; hanem mikor egyesek elestek, a többiek mind félénkebbek és félénkebbek lettek s a magasból csak nagy óvakodva tértek a fákra vissza. Mikor egy pár szürke gémet már elejtettem, figyelmemet egészen az éji gémekekre vagy vakvarjúkra fordítottam.

Ezt a madarat azelőtt még soha sem találtam és felfogásom szerint szálas liget-erdőben soha sem is kerestem volna. Én azt hittem, hogy e madár fészkelő helyei azok az alacsony fűzfák, melyek a

tócsákból a sűrű nád és sás közül emelkednek ki, azért rendkívül csudálkoztam, mikor ezt a madarat a legmagasabb nyárfákon láttam fészke építése közben. A házaspár, valahányszor közeledni akartam feléjük, mindig ugyanazon a fán volt s ha felriadtak, kis körökben mindig egyazon hely fölött keringtek. Mikor ezeket a helyeket, melyek jó messze voltak a parttól, megtaláltam, az egész kolónia olyan mozgalomban volt, hogy lehetetlen volt meghatározni, a sok közül melyik éppen a vakvarjú fészke.

Körülbelül egy óra mulva, melyet egymástól különválva, más-más irányban való szorgalmas kutatással töltöttünk, véletlenül találkoztunk egy ösvényen, mely végig vezet a sziget hosszában. Legelőször Leopolddal találkoztam, a ki hiába igyekezett, hogy egy fára felakadt holt gémet lövésekkel lekerítsen; nemsokára előkerült Bombelles és Homeyer is; Brehm azonban hiányzott; ő mindjárt a vadászat kezdetén lőtt egy gémet, azután félrevonult, hogy, miként mondani szokta volt, az »apróságot« figyelgesse; ment a maga útján ellenkező irányban s minthogy a gémei, melyeket nagyon jól ismert, nem érdekelték különösen, jobbnak láttuk, ha nem is várakozunk rá sokáig. Neki is indultunk újra az erdőnek. Mikor azok alá a fák alá értünk, a hol vadászatunk kezdetén hiába igyekeztem egy vakvarjút meglopni, jó magasan felettünk repült el egy; Bombelles jól irányzott lövése leterítette. Tojó volt, tehát elég gyenge és nem valami fényesen színezett példány. Most feltettem magamban, hogy én is lövök egyet; e célból el kezdtem keresni a másik párt, s ama félig kiszáradt holt-ér mellett nemsokára meg is találtam. Nehány fa körül keringtek, le-leszállva csúcsaikra. Minthogy ezek sokkal félénkebbek mint a szürke gémei, az egyszerű lesbe-állás nem használt; a mint az illető fák alá értem, Hodeket és vadászomat, a kik velem voltak, bizonyos távolságra vissza kellett küldenem. Csak most ereszkedett alá az egyik, lassan összevonta szárnyait, és mellettem egy fára akart leszállani. Első lövésem csupán megsebezte s csak a másodikra hullott alá egy terebélyes fehér-nyárfá koronájára, s dereka hosszában bukfencszedett lefelé.

Szerencsére igen szép példány, öreg gúnár volt; melle és hasa tiszta fehér, háta gyönyörű szürke, mint az ezüst; fekete fejét pompás hosszú tollak díszítették; csőre és lába, mikor elejtettem, különös vörös színű volt, a mi, Hodek szerint, igen nagy kornak a jele; néhány órával később e szín már tetemesen halványabb volt és most, sajnos, már csak nyomai láthatók. Én örültem, hogy expedíciónk gyűjteménye számára mindjárt az első vadászaton ilyen értékes állatot szereztem. Ez egyik dísze is maradt a haza hozott zsákmánynak.

Mindjárt az után, hogy erre a rég óhajtott madárra szert tettem, még egy szürke gémet löttem le egy közeli fészekről s átgázolva az éren, a többi urakhoz siettem. Elhatároztuk, hogy a gémei kolóniáját elhagyjuk és Zichy gróf tanácsára a kárókatonáknak egy nem messze fekvő fészkelő helyét tiszteljük meg gyilkos látogatásunkkal.

Hodek és fia, egy vadásztól vezetve, az elejtett gémeikkel a hajóhoz ment, hogy a madarak ne legyenek sokáig a Nap forró sugarainak kitéve.

A már említett ösvényen indultunk el és csakhamar egy buján zöldelő sűrűségbe értünk; a gémtanya szálás erdeje lassanként eltűnt, a fák mind alacsonyabbak s az alja-növényzet mind sűrűbb lett. Útunk kezdetben egy faiskola mellett, egy kis réten vezetett át a Duna egy nagyobb ága partján, mely a szigetet egyik oldalon határolja. A meredek, szakadékos partokon parti fecskék röpködtek s a víz tükréről lármás repüléssel tőkés kacsák emelkedtek fel. A bokrok mind gyérebbek lettek s egy legelőre értünk, melyen csak néhány fiatal fa volt. A legelő mellett szántóföldek voltak s a szántóföldek túlsó oldalán megint alacsony erdő látszott; ennek a szélén néhány feltűnő magas szilfa állott csoportban, melyeken fészkek, s a fészkek felett, mint fekete pontok, a kárókatonák látszottak.

Mikor a Duna-ág mentén a szántóföldeken haladtunk át, gyönyörű kép tárult elénk. Az egyik oldalon feltűntek a gémtanya buján zöldelő magas fái, körülkoszorúzva áthatatlannak látszó sűrű bokrokkal; felettök kóvályogtak, keringtek a felzaklatott gémei; egyesek, a mint fehér mellökre rásütött a Nap, világító csillagoknak látszottak a magasban, mások, hosszú nyakukat kémkedőleg nyújtogatva, lassú szárnylegyintésekkel alacsonyan röpkedtek a fák teteje körül. A mint egyes szélrohamok, valami viharos eső előpostái, meg-megfordították a leveleket, ezüst színben világoltak a fák; a rétek a tavasz első zöldjében pompáztak, a nád susogva hajlongott a szélben és a víz tükrén ezer meg ezer apró hullám reszketett. A másik parton, részben megvilágítva a napsugaraktól, részben be-beárnyékolódva a felette gyorsan keresztül vonuló felhőktől, síkság terült el szemünk előtt. Átellenünkben bokros erdő és a kopasz, lombtalan szilfák, a Duna egy kis ága friss hajtású náddal, balról a sziget partja és az öreg Duna, s a messze távolban szürkés-zöld liget-erdők. Keleten világos volt; a sötétkék ég, csak itt-ott szakítva meg fehér felhőktől, a déli Nap legmelegebb világításában tündöklött. Délnyugoton fekete borulat emelkedett tornyosulva s látszott, hogy a szél el-elszakít belőle kisebb-nagyobb felhőket s felénk gomolygatja, mint óriás labdákat.

Mikor gyors lépésekkel a kormorán-kolóniához értünk, már elkezdett nagy cseppekben esni; sietnünk kellett, mert mai útunk célpontja, Apašin, még igen messze volt és az órák Adony érdekes szigetén gyorsan repültek. Mindamellett ezt a telepet egészen érintetlenül hagyni mégis sajnáltuk, mert nem tudhattuk, vajjon utazásunk folyamán akadunk-e még kormorán-telepre. A fák, a melyeken a kárókatonák fészkeltek, igen magasak voltak; már sokat foglalkoztam ezekkel a madarakkal, sokszor láttam és lőttem fészkelésök helyén, de ilyen magasan épült fészkeket soha sem találtam az előtt.

Négy vagy öt fán körülbelül hét-nyolcz fészket találtunk; itt-ott varjak is fészkeltek közöttök. E madarak mind igen bizalmasak voltak s csak a mi, majdnem egy időben történő lövéseink riasztották fel őket nyugalmukból. A fák bámulatos nagy magassága, sajnos, érezhető is volt; sógorom lövésétől találva, csak egyetlen kormorán ereszkedett lassan le a szántóföldek felé s az említett ér nádasában mult ki. Az urak most apró sörétű töltéseiket öregebb szemüvel cserélték ki, magam pedig a golyós fegyvert vettem elő, mely ilyen esetekben mindig a legjobb segítség.

Elrejtőztünk a magas fák mögé, a mint épen tudtunk és vártuk a kormoránok visszatérését. Nagy falkába verődve repkedtek a megriadt madarak az erdő fölött; időről időre mások is csatlakoztak hozzájuk, melyek halászatról tértek vissza s haza igyekeztek. Keringésök köreit mind kisebbre és kisebbre vették s mind jobban és jobban hallottuk az esetlen madarak gyors szárnycsapásait; egyszerre hatalmas zúgás támadt, a kurrogó kiáltás, mellyel a kormorán fészkére vissza szokott térni, fejünk fölött hangzott és szárnyaiknak az az aggódó kapkodása, mellyel a gyámoltalan madarak fészkek peremére való kapaszkodásukban az egyensúlyt igyekeznek megtartani, világosan hallható volt. Nehány másodperc múlva ropogtak puskáink, a mit még abban a pillanatban a földre eső kormoránok zuhanása követett.

A szegény madarak valóban hihetetlenül vigyázatlanok voltak; ezt a manővert ugyanis még néhányszor ismételhettük, míg végre a dolgot mégis nagyon bolondnak találták és mind távolibb vonalakban húzódoztak köröttünk.

Az utolsó tüzelések alkalmával egy erősen megsebzett kormorán ingatag repüléssel mind mélyebben ereszkedve a föld felé, a sötét erdőnek tartott; azonnal felkeresésére indultam, de fáradozásomat az óriás fü, csalány meg néhány tócsa megghiúsította. Mindamellett jó darabon hatoltam be az erdőbe utána; de mind mélyebbre csalogatott az erdő homályába egy kakuk is, mely sze-

relmének legnagyobb hevében röpködött egyik fáról a másikra. A vidám legény olyan komikus volt, hogy nem mulaszthattam el, hogy egy ideig megfigyelésem tárgyává ne tegyem; fújta egyhangú nótáját mindenféle hangnemben s a legkülönösebb állásokba helyezkedett. Könnyen lelőhettem volna, de valami sólyomféle vonta magára figyelmemet; a feketekörmű vércse volt; lelőttem, de a nagy fűben ezt sem találtam meg.

A magasabb fákon néhány gémfészket láttam, de tulajdonsaik, hangosan kiabálva, szanaszét repkedtek; egy merész lármás sas ijesztette meg ennyire az aggodalmas szülőket, mely a fészkek magasságában méltóságos szárnylegyintésekkel vonult át az erdőn. A lármás-sasra ezelőtt még soha sem bukkantam és nagyon örültem, hogy itt már elterjedése körében vagyok, mert azt hittem, hogy csak jóval délibb vidéken fogom őt találni.

Mikor ez a sas úszó repüléssel, szárnylegyintés nélkül, látszólag lassan s mégis nyilsebességgel vonult el előttem, valóban lélekemelő érzés szállott meg: mintha hosszú idő múltán régi jó ismerősömet láttam volna. A mult tél december hava óta, mikor az utolsó szirti sast ejtettem volt el, nem láttam sast a szabad természetben; csak London, Dublin és Berlin állatkertjébe zarándokoltam ki a városok fojtó ködéből, hogy e nemes állatokat lássam és legszebb vadászemlékeimet gondolatban újra átélve, enyhületet találjak az emberek üzelmei között.

A szíves olvasó ne vegye ezt a kis poétai kitérést rossz néven; ha én a sasvadászatot érintem, ilyen veszélyeknek mindig ki van téve. Milyen szívesen hagytam volna most is figyelmen kívül egész úti tervünket, hogy ott várhattam volna nyugodtan a gémfészkek alatt, vajjon nem fog-e visszatérni a sas, hogy a fészkek belsejét jobban szemügyre vegye! Hanem egy pillantás az órára kényszerített, hogy siessek a többiekhez vissza.

A felhők eloszlottak s az esőtől felfrissült liget még pompásabban zöldelt és jobban illatozott mint az előtt. A madarak énekeltek s nem egy név került be a madártani jegyzőkönyvbe, melynek birtokosa előttünk felrebbent; a fáczánok hangos szavát is hallottuk messziről s Homeyer kivánságára egy szegény nyaktekercs esett a tudománynak áldozatául. A gémtanyához érve, Brehmet egy fához támaszkodva találtuk; megfigyeléseit ő is berekesztette, jegyzőkönyvének némely üres helyét betöltötte s néhány mérésre és kitömésre való példányt is hozott magával. A gémtanyán felvont fegyverrel mentünk keresztül. Közeledvén a parthoz, a hol csónakaink állottak, sógorommal a kánya-fészket akartuk megnézni, de a barátság-talan háziúr ismét nagyon korán vett tőlünk búcsút s ott keringett

aggodalmasan a Duna fölött. Legalább a fészket akartam közelebről megsemlélni s felmentem a meredek partra. Egyszerre pocsogást hallok s hirtelen megfordulva, látom, hogy alattam a vízről egy kormorán emelkedik fel. Utána eresztettem két lövésemet, de a sörét az ő tömött zöld toll-pánczéljának kissé gyöngye volt s nem hatott rögtön halálosan; mikor azonban a Duna közepe tájára ért, körbe fordult és leesett mint valami nagy darab kő a szerteszt freccsenő vízbe, melynek könnyű hullámai azonnal ringatva vitték lefelé. Sógoromhoz, s vele együtt a csónakokhoz siettem; a többiek lassabban jöttek utánunk az ösvényen.

Mikor az urak megérkeztek, a zsákmányt a csónakokba helyeztük és elbúcsúztunk a sziget rendkívül szíves gazdájától.

Néhány percz mulva gőzösünk fedélzetén voltunk. A vas-macskát felhúzták s ismét lefelé haladtunk, új tettekre készen.

Eleinte a sziget partja mentén haladtunk; a gémekek ott keringtek még magasan a hajó fölött, mintha meg akartak volna győződni, vajjon csakugyan elhagyták-e az ő birodalmukat a kelletlen vendégek.

Adony szigetén túl, még néhány sűrű növényzet fedte kis sziget mellett hajóztunk el; azután megszűntek a ligetek mind a két parton és ismét egyhangú vidék terült el szemeink előtt. Magas, szakadékos partok váltakoztak alacsony, lapos részekkel, a hol a Duna, úgyszólván, a rétekbe megy át; görcsös fűzfák, mocsarak, azután megint homokosok, alacsony halmok, egyes helységek, melyek fehér tornyai messze látszanak a síkságon; számtalan vízi malom, sok apró sziget, többnyire magas fákkal díszítve, szakadatlan sertésnyájak, ménesek és gulyák: ez rövid szavakba foglalva a jelleme a vidéknek, melyet nagyon hamar elhagytunk és a mely valóban kevés érdekeset nyújt a szemnek, bár tagadhatatlan, hogy egész lényében van valami nagyszerű. Sokaknak nem tetszett volna és az én ítéletem talán nem is mértékadó, a mennyiben én a magyar tájakat az ő különféle változataikban annyira szeretem, hogy egyik vagy másik egyformaságuk iránt vak vagyok.

Különben kevés időnk is volt a tájak szemléletére; a villásreggeli után, melyet Adonytól való elindulásunk után, hála Istennek, mindjárt feltálatlak, sok munka várakozott ránk.

A reggeli elköltése után kényelmesen ültünk a fedélzeten és füstöltük Homeyer szivarjait — neki voltak t. i. a legjobb szivarjai — csupa barátságból.

A hajón van a legpompásabb élet, a hajón esik a legkellemesebb utazás; az ember otthon van, mindene kéznél van, gyorsan jut egyik helyről a másikra s a képek változnak előtte, mint a díszítmények a színházban; mikor az ember hajón utazik, megérti, hogy vannak

emberek, a kik a hajós élet iránt fanatikusan rajonganak; magam is ezek közé tartozom.

Siestánk nem sokáig tartott; a fáradhatatlan Brehm munkára szólított és én Homeyerrel együtt követtem őt a hajó elejére. Az elejtett madarakat mind megmértük és a színekkel egyetemben a pontosan vezetett füzetekbe bejegyeztük; azután naplót kelle vezetnünk s a feljegyzéseket egymással kicserélnünk. A zsákmányt Hodek vette át, hogy fia segédkezésével feldolgozza. A három éji gém bőrét eltettük a gyűjtemény számára; a nyolcz szürke gémet csak dísz-tollaitól fosztottuk meg, valamint a nyolcz kormoránt is; a varjak, a nyaktekercs, a pintyőke, a nádi fülemile és a légykapók, melyeket tulajdonképen csak megmérés céljából hoztunk magunkkal, részben tollastól-bőröstől az én uhu-baglyom gyomrába vándoroltak, részben a kitömő asztalra kerültek.

Mikor dolgunkat elvégeztük, le-s felsétálgattunk a fedélzeten, és gyönyörködtünk a változatos tájképekben. Hogy az olvasót tájékoztassam, hova képzelje magát gondolatában, felsorolok néhány helységet, a mely mellett elhaladtunk, s a melyeket Magyarország minden térképén megtalálhat. Elhajóztunk Duna-Pentele, azután Duna-Földvár és Paks mellett. A mennyire a távolból észrevehetjük, e helységek mind a magyar helységek jellemvonását viselik magukon: messzeterjedő ház-sorok, széles utcák, szalmafedelű alacsony házak, karcsu gémes kútak, zöldséges kertek, melyek egyes növénypéldányokkal kifutnak a homokra, szakadatlan kutyaugatás, a nyájak kolompjainak hangja és a pásztorok tösgyökeres kiáltásai alakítják a képet, a melyet a vándor talál, a meddig szent István koronájának területe csak ér; van ebben valami egyéni jellemvonás, valami hamisítatlan típus, a mi hatalmasan vonz mindenkit, a ki e vidéken élt és az idegen országban, az egy kaptára vont, típus nélküli nyugaton ellenállhatatlan honvágyat fakaszt lelkében.

A bal part egyhangú volt; kezdetben csak réteket, homokterületeket, vagy egészen jelentéktelen ligeteket láttunk; csak Duna-Földvár átellenében kezdődött egy nagyobb mocsár, melyet azután elég szép liget követett, de nagyobbbrészt ezt is ár borította. Jóval Paks alatt figyelmeztettek, hogy Kalocsa, Haynald érsek székhelye mellett haladunk el, de a messze bent fekvő városból semmit sem láttunk.

Idáig a Duna széles mederben folyik s még nem ágazik el; csak egyes kisebb-nagyobb szigetek merülnek fel a folyó közepén, melyeket többnyire csinos ligetek ékesítenek, de még mindegyiknek ugyanaz a jellemvonása van, mint az adonyi szigetnek vagy a Bécs környéki dunai ligeteknek; a vadon, az őserdőszerű még hiányzik

belőlök; és mi már azt kezdtük hinni, hogy ez a jellemvonás megmarad a Duna egész hosszában, hanem még ugyanaz nap délután mást tapasztaltunk. Mindjárt Kalocsa alatt kezdődnek déli Magyarország igazi nagy folyóparti ligetei, a Duna több ágra szakad és sűrű erdővel borított szigeteket alkot.

A kisebb-nagyobb folyóágak, melyek a zöld vadonba vezetnek; az egyforma magas erdők, melyekből csak egyes százados tölgyek száraz csúcsai nyúlnak ki; a parton a tömött lombokkal terhelt ágak, melyek a víz fölé hajolnak s olykor egészen beleérnek; az uszadék-fa, mely a mellékágakból nagy mennyiségben úszik a főfolyó felé; a ledült fatörzsek, melyek az ártól félig takarva, csak hátukkal néznek ki belőle s a képzelgő agyvelők könnyen krokodilusoknak tarthatnák: mindez olyan sajátzerű, Európa egyetlen más vidékéhez sem hasonlítható jellembe öltözteti e tájat, hogy mi mindnyájan bámulva és csodálkozva gyönyörködtünk a hajó orrán ez új képekben. Épen azon gondolkoztam, vajjon láttam-e már valahol ehhez hasonlót s vajjon mennyiben lehet ezt az alsó-ausztriai gyönyörű ligetekkel összehasonlítani, mikor Brehm, ugyancsak csodálkozással telten, felkiáltott: »Ez az Ob, teljesen, egészen az Ob!« Én magam is úgy találtam, hogy csak azzal volt összehasonlítható, a mit útleírásokban más világrészek folyóiról és őserdőiről olvastam és ezt megerősítette az élő útleírás, a kinek a neve Brehm.

Csalatkozik, a ki azt hiszi, hogy Dél-Magyarország parti erdei kedves és barátságos vidékek; mély komolyság, valami búskomorság van az egész tájképen: a széles folyó, az egyformán sötétzöld erdők, mind nagy körvonalakban, változatosság nélkül formálva, komor hatással vannak az emberre. Úgy van itt ezekben az erdőkben, mint a hegységek legfelsőbb régióiban, vagy a tengeren, mikor a víz sima tükre fölé egyenletes színekben borul a felhőtlen ég és harmadik szín nem zavarja a kép végtelen nyugalomát; az ember a természet nagyszerűségének nyomasztó hatalmát érzi és változatosság nem örvendezteti meg. Ezt a hatást egész utazásunk alatt soha sem éreztem élénkebben mint ez első délután, az égboltozat megvilágítása soha sem volt egybehangzóbb a tájék jellemével ama nyugalom és harmónia megteremtésében. Fönn is maradtunk egész délután és egész este a fedélzeten, hogy a tájképeket megbámuljuk, részint, hogy ornitológiai megfigyeléseket is tegyünk. Mert mindenütt volt körülöttünk élet: gémekek szálltak egyik partról a másikra, a Dunán, kivált pedig a nyugodtan folyó ágakon mindenféle kacsák úszkált és a fekete kánya, Dél-Magyarország e leggyakoribb orvmadara mindenütt mutatkozott a fák teteje fölött; a varjak-

ról és seregélyekről, melyek e vidéken igen közönségesek, nem is szólok.

Sólyomféléit alig láttunk; a mi keveset láttunk, az mind a csinos feketekörmű vércse volt. A hol a part meredek, szakadékos és erdőtlen volt, sok helyen láttam a közönséges hont-madarat s nagy számban fészkelve a parti fecskét.

Valamivel Duna-Szekcső fölött a jobb parton eltűnnek a ligetek, ellenben a bal parton az egész Mohácsi szigeten végig teljes pompájokban díszlenek. Jobbunkon meredeken leereszkedő halmokat vettünk észre, melyeket a Dunától keskeny szalag lapályos föld választ el; e szalag Mohács előtt mind szélesebbé válik.

A kapitány, még mielőtt e helyre érkeztünk volna, jelenté, hogy Apatint ma este már nem érhetjük el, minthogy az éj mintegy két órányira tőle fog bennünket meglepni.

Bele kellett nyugodnunk. A kapitány legkevésbé volt az oka. Ha Adony annyi sokáig nem foglalkoztatott volna bennünket, már a délutáni órákban megérkeztünk volna Apatinba.

Mohács, kiterjedésére nézve elég nagy város, jellemére nézve pedig igazi magyar falu. A piacon, közel a kikötőhöz, néhány emeletes ház büszkélkedik. Egyszerűen elhajóztunk mellette, hogy időt ne veszítsünk. Mohács nevéhez a magyar történetben szomorú emlékek fűződnek, melyek a nép ajkán még ma is élnek. Minden magyar, a ki a Dunán erre utazik, bánatosan tekint Mohács véráztatta mocsaraira, melyekben királyával együtt annyi derék magyar lelte hősi halálát.

Az alkony beköszöntött; a nyájak közeledtek a falvak felé, a Nap a halmokra ereszkedett alá, s nemsokára el is tűnt mögöttök. Felhőtlen égboltozat terült el fölöttünk s csak a nyájak kolompjának hangja, meg a béciczek kiáltozása zavarta az ünnepi csendet. Mintegy esti nyolcz óráig lehetett még haladnunk; addig még elég világos marad ugyan, hanem jócska utat is kell megtennünk, hogy elérjük a helyet, a melyet a kapitány éjszakára kijelölt.

Az erdőtlen partok közül nemsokára arra a helyre értünk, a hol a Bega-ág válik el a főfolyótól; az itt képezett nagy szigetet szép erdő fedi, mellyel pár nap mulva bővebben kell vala megismerkednünk.

Innen megint ligetek között haladtunk, melyek mindkét parton egyforma szépségben vonultak végig. Az esti világítás csodás hatással volt az egész tájképre. A Nap igazán magyarországi módon, egészen másként szállt le, mint a nyugoti országokban. A ki napszállatkor a gyönyörű fényhatásokat Magyarországon nem látta, fogalma sem lehet róla. Az élénk pír, mely nyugoton félkörben kigyuladt; a

halmok csúcsai és a fák koronái, melyek a lenyugvó Nap utolsó sugaraitól megaranyozva csendesén bólingtak az esti szellőben; a Duna, melynek reszkető hullámain a nyugoti ég vérvörösen tükröződött vissza; az ólomszürke éj keleten, melyet csak itt-ott szakítottak meg egyes fénylő csillagok s narancsszínű pászta választott el a lemenő Nap világos szalagjától; a beljebb fekvő erdők és mocsarak, melyek kékes párákba és könnyű ködbe burkolva, kísértetiesen eltűnedező körvonalakban elegyedtek össze lassanként szemünk előtt: mindez csodálatos szép képet alkotott, melynek igazi keleti színpompája, egyesülve a gyönyörű est mély nyugalomával, a természet minden barátjára feledhetetlen hatással volt.

A bíbiczek sajtószzerű kiáltása, mely este a mocsári szalonkák szavával egyetemben valami barátságosan, kísérteties csengésű és a vadászt akaratlanul is a Valpurgis-éjre s régi vadász-mondákra emlékezteti, élesen hangzott át a mocsaraktól; a kacsák rápogva ereszkedtek alá a holt-ágakra és a gémek egymás után hagyták el a ligeteket, mind ugyanabban az irányban vonulva a beljebb eső szárazföldi mocsarak felé; a parton a denevérek váltották fel a parti fecskéket és a varjak kényelmes repüléssel húzódtak éjjeli tanyáikra.

Ez a gyönyörűség csak rövid ideig tartott. A jobb parton ismét elhagytak bennünket a ligetek s helyökbe a Duna felé függőleges irányban vonuló keskeny halmok láncolata lépett, melynek mindkét oldalán lapályos földet láttunk. A mennyire a mind jobban és jobban leereszkedő éjben észrevehettük, a halom tövében, a part-hoz közel, egy templom emelkedett; a kutyaugatás és a hazatérő pásztorok kiáltásai falu közellétét árulták el.

A bal parton folyvást ligeteket láttunk, melyeket csak néhol szakítottak meg mocsarak.

Egész este künn állottunk a fedélzeten és gyönyörködtünk az élvezetes szép tájképekben, de egyszersmind ornithológiai megfigyeléseket is tettünk.

A kapitány jelentette, hogy néhány percz múlva kikötünk; az éj is beborította sötét szárnyával az egész tájéket, azért elhatároztuk, hogy asztalhoz ülünk. Mikor a fekete kávé, szivarral és vadász-históriákkal fűszerezve szerencsésen eltűnt, egy keveset még dolgoztunk jegyzeteinken és a naplón. A hajó már régen állott s fedélzetén is nagy nyugalom uralkodott. Ki sem tekintetem többé; de a sötétségben kevés hasznom is lett volna belőle, és így meg kell vallanom, hogy sem a helyet nem tudom pontosan, a hol az éjszakát töltöttük, sem azt, hogy milyen arczulatja volt. A kapitány beszédéből úgy vettem ki, hogy Vörös-

mart vonalában voltunk. Tíz óra felé mindnyájunkon erőt vett a becsületesen megérdemelt álom s egymás után húzódott ki-ki az ágyába. A hullámok halk locsogása és a friss esti levegő, mely a hajó-szoba ablakán behatott, el is altatott mindnyájunkat szépen.»

*

Most már örök álom borul szemére; nem lelkesítik többé a természet bájai, nem gyújtanak örömlángot szívében az állatélet jelenségei.

Ki tudja, virad-e még valaha hazánkra nap, midőn egy királyfi szegődik a természetrajz munkásai közé és szóval, tettel, áldozattal mozdítja elő a haza természeti kincseinek megismerését és ismeretének terjedését!

Elfogja szivünket a fájdalom és némán veszünk búcsút a királyi természetbúvárnak immár lezárult koporsójától.

Emlékezete élni fog sok, sok nemzedéken át.

PASZLAVSZKY JÓZSEF.

A HOLDLEIRÁS TÖRTÉNETE.*

Fényes korongjával, látszólagos nagyságával és változó alakjával a Hold minden időben magára vonta az emberek figyelmét. A ragyogó Nap letűnével átveszi az éjjeli égen szerény uralmát, s a csillagokkal ékesített bolton megfutja csendes pályáját; a földre enyhe, elbájoló, ezüstös fényt áraszt, melyet a Nap ajándéka gyanánt nyújt nekünk; biztos vezetője a vándornak szárazon és vizen az éj sötétjében, a míg csak keleten az első pirosság a nappali királynő jöttét nem hirdeti és a felkelő Nap ismét meg nem fosztja őt uralmától.

A teli Hold sötét, már szabad szemmel tisztán kivehető foltjai elejétől fogva felhívták a szemlélő képzetét és felkeltették a kérdést: vajjon mit jelenthetnek azok? A földkerekség majd minden népénél azt találjuk, hogy a

képzlődés a Hold foltjaiból összetartozó képet igyekezett alkotni, és hogy gyakran egymástól igen távol eső helyeken csodálatra méltó módon ugyanaz a felfogás tűnik fel. Leginkább nyulat vagy antilópet láttak a Holdban; így az észak-amerikaiak, kínaiak, japánok és indusok. Innen támadnak egyszersmind a Hold sanskrit elnevezései is: çaçadhara* = nyúlvívő és mrigadhara** = antilópevívő. Mások, pl. a dél-amerikaiak, afrikaiak és európaiak emberi arcot vagy egész alakot látnak a Holdban és többé-kevésbé költői legendákat, mondákat fűznek hozzá.*** Legkevésbé erőltetett az a felfogás, hogy első pillanatra a Holdban szemközt néző arcot látunk; ha azonban a foltokkal rakott korongot figyelmesebben

* Kathásaritságara 73, 259.

** Çiçupalabadha 9, 34.

*** A népek ezen képzlődéseit Peschel Oszkár »Ueber den Mann im Monde« című műve és a Term. tud. Közl. 231. füzeté is összeállítja.

* Eme történeti átnézet voltaképen csak a Holdfelület rajzolását tárgyalja, ennél fogva a Hold fotografálását és ennek fejlődését egyelőre mellőzi.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.